

Ксенія ДАНИЛЮК

ДОТИ В БОГРІВЦІ – СВІДКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

Івано-Франківськ
Лілея-НВ
2021

У книжці описано історію с. Богрівки в час Першої світової війни, розповідається про унікальну оборонну лінію дотів, що були побудовані Австро-Угорщиною в 1916–1917 рр.

Туристично-краєзнавчий довідник розказує також про полеглих австрійських солдат, які знайшли вічний спочинок на богрівському цвинтарі. Дослідження буде цікавим для студентів і учнівської молоді, туристів, істориків та краєзнавців.

Міністерство розвитку громад та територій України

ПАМ'ЯТЬ ПРО ЗАБУТУ ВЕЛИКУ ВІЙНУ НА ПРИКАРПАТТІ

У сьогоднішній непростий для Української держави час надзвичайно велике значення має проблема збереження національної самобутності та історичної пам'яті нашого народу. Важливу роль у збереженні минулого, формуванні у молоді моральних цінностей, національно-патріотичної свідомості відіграє історико-культурна спадщина. Візуальний компонент, що включає в себе пам'ятні місця, споруди, монументи, музейні експозиції, могили, цвинтарі, окремі поховання, створює меморіальний простір, який не лише відображає історичне минуле, а й є тим своєрідним «містком», який з'єднує генетичний зв'язок між поколіннями минулими і прийдешніми, щоб не втратити, не знецінити все те, що залишилося нам від предків. Глибока повага до народних традицій, культурної та історичної спадщини є надзвичайно важливою і актуальною в наш час.

Серед історії, яку треба повернути нащадкам, є історія Першої світової війни, під час якої українці змушені були воювати один проти одного в арміях Австро-Угорщини та Російської імперії, а землі Східної Галичини з початком Першої світової війни стали ареною запеклих боїв і репресивних заходів російських окупаційних властей. Видатний український історик і державний діяч М. Грушевський порівнював цей період в історії Східної Галичини і Буковини з «Руїною» другої половини XVII ст.

Напередодні Першої світової війни в Східній Галичині за підтримки російських спецслужб і фінансових вливань достатньо впливовими були проросійські москвофільські організації, які відстоювали спорідненість мешканців західної України з російським народом. Лише репресивна політика російського окупаційного режиму в Східній

Галичині в 1914 – 1917 рр. щодо місцевого населення та військові злочини російської армії показали цивілізаційну і етнічну інакшість росіян.

Через століття у 2014 р. ситуація певним чином повторилася і російські війська уже на Донбасі та в Криму розвіяли міфи «руського мира» і спільності українського та російського народів з свідомості українців Півдня і Сходу України. У зв'язку з цим пам'ять про події Великої війни 1914–1918 рр. у Східній Галичині на сучасному етапі становлення Української державності є надзвичайно актуальною для висвітлення сутності російського імперіалізму та вивчення методів та форм реалізації російської агресивної політики на окупованих територіях.

Відзначмо, що наш край одразу потрапив у горнило війни. Уже під час Галицької битви (18 серпня – 21 вересня 1914 р.) на фронті від річки Вісли до Румунії російським 3-й, 4-й, 5-й та 8-й арміям протистояли 2-га, 3-тя та 4-та австро-угорські армії. Росіяни зайняли м. Львів, вийшли до р. Сяну і карпатських перевалів, оточили фортецю Перемишль.

У відповідь на плани командування російського Південно-Західного фронту пройти через Карпати на територію Угорщини та вивести Австро-Угорщину з війни німці у січні 1915 р. почали наступ проти російської 8-ї армії на Самбір і Стрий з ціллю розблокування Перемишля і наступу на м. Львів. Російський Південно-Західний фронт під натиском противника змушений був на лівому фланзі відвести свої війська до річок Дністер та Прут.

З метою розгрому російського Південно-Західного фронту і повернення втраченої Східної Галичини весною 1915 р. силами Австро-Угорської і Німецької імперій була здійснена контрнаступальна Горлицька операція, в результаті якої німецько-австрійські війська зайняли м. Львів, усю Галичину й відкинули росіян майже до австро-російського кордону.

4 червня 1916 р. 8-ма, 11-та, 7-ма і 9-та армії під командуванням О. Брусилова розпочала найуспішнішу російську бойову операцію Першої світової війни і ознаменувала появу нової форми прориву фронту одночасно на декількох ділянках фронту. За умов переваги на напрямках головних ударів в піхоті у 2–2,5 рази, артилерії у 1,5–1,7 рази російські війська прорвали оборону австрійського війська під командуванням ерцгерцога Фрідріха на 13 ділянках з подальшим

розвитком у бік флангів і в глибину. 7 червня 8-ма армія (командуючий О. Каледін) взяла м. Луцьк, 18 червня 9-та армія (командуючий П. Лечицький) оволоділа м. Чернівцями, а 11 серпня — м. Станіславів.

Останній наступ росіян в Карпатському регіоні (так зв. «наступ Керенського» або «Станіславська битва») розпочався 1 липня 1917 р.,

Наступление Юго-Зап. фронта летом 1916 г.

Схема № 7

Энциклопедич. Словарь Русск. Библиогр. Инст. Гранат.

Схема наступу Південно-Західного фронту влітку 1916 р.

але в його ході не було досягнуто успіху і російська армія залишила Галичину.

План наступу передбачав нанесення головного удару силами 11-ї та 7-ї армій на Львів, допоміжного удару 8-ї армії — на Калуш. Підтримку наступу Південно-Західного фронту мали забезпечити активні наступальні дії Північного фронту в напрямку м. Ковно (тепер м. Каунас), Західного фронту на м. Вільно (тепер м. Вільнюс) та Румунського фронту на Фокшани — Добруджу.

Наступ розпочався 1 липня 1917 р. силами 11-ї та 7-ї армій, але в його ході не було досягнуто успіху і через два дні він був припинений. 6 липня перейшла в наступ 8-ма армія і після дводенних боїв прорвала оборону, оволоділа містами Галич та Калуш і 13 липня вийшла на рубіж с. Кропивник — р. Лімниця. Однак боєздатних частин для продовження наступу через розклад армії революціонерами не було і втрати в 8-ій армії становили 40 тис. осіб.

19 липня 1917 р. австро-німецькі війська під командуванням А. фон Вінклера перейшли в контрнаступ уздовж залізниці Львів — Тернопіль (т. зв. Тернопільський прорив) і прорвали фронт 11-ї армії, що викликало відхід 7-ї та 8-ї армій. Відступ російської армії перетворився на панічну втечу некерованої солдатської маси, яка супроводжувалася грабунками, насильствами, вбивствами місцевого населення.

Відступ військ Південно-Західного фронту зупинився на рубежі Броди — Збараж — р. Збруч. У результаті невдалого наступу російська армія залишила Галичину і втратила боєздатність.

Таким чином, основний масив військових зіткнень та фронтових дій між австро-угорськими та російськими військами Першої світової війни відбувався саме в передгірській та гірській частині Карпат. Окрім чисельних безіменних поховань загиблих солдатів австрійської, угорської, російської, німецької, турецької армій, про військові події Першої світової війни нагадують численні, часто в незадовільному стані фортифікаційні об'єкти.

На жаль, з розпадом Австро-Угорської і Російської імперій не залишилося зацікавлених державних чинників в збереженні історичної пам'яті про Велику війну. Через часту зміну правлячих режимів в Східній Галичині не було дотримано і міжнародних договорів щодо догляду за військовими похованнями. У зв'язку з цим є необхідність докласти сьогодні зусиль для збереження оборонних конструкцій тих часів, які мають стати ще одною туристичною прикрасою Галичини.

Необхідно також впорядковувати та меморіалізовувати військові поховання, контролювати проведення будівельно-земляних робіт з метою запобігання знищення поховань, проводити паспортизацію поховань, виявлених під час пошукових досліджень, місць боїв, захоронень військової техніки та ін.

Відзначмо, що роботу над меморіалізацією пам'яті про Першу світову війну активісти ГО «Поступовий гурт франківців» розпочали завдяки грантовій підтримці Міжнародного Вишеградського фонду разом з польськими, угорськими та словацькими партнерами у 2018 р. з започаткування укладення мартирологу загиблих військових у Першій світовій війні, формування карти військових меморіалів і солдатських поховань, впорядкування місць пам'яті та увічнення пам'яті про загиблих на території Івано-Франківської області.

Співпраця з львівськими та закарпатськими партнерами у липні–грудні 2019 р. завдяки підтримці Асоціації органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати – Україна» в рамках Програми підтримки ініціатив місцевих карпатських громад дозволила інтенсифікувати пошукові роботи місць поховань військових в Львівській та Закарпатській областях, розширити карту меморіальних місць похованнями з вказаних областей, доповнити мартиролог загиблими на території двох областей і активізувати роботи з впорядкування військових цвинтарів у всьому Карпатському регіоні.

У 2020 р. у рамках Програми підтримки ініціатив місцевих карпатських громад, яку реалізовувала Асоціація «Єврорегіон Карпати – Україна» в межах проєкту «Карпатська мережа регіонального розвитку» спільно з Міністерством розвитку громад і територій України, Львівською, Закарпатською, Івано-Франківською, Чернівецькою обласними державними адміністраціями та фінансувалася за кошти Державного бюджету України, отриманих на фінансування Програми підтримки секторальної політики – «Підтримка регіональної політики України», вдалося впорядкувати військові цвинтарі в с. Незвиська і с. Нижневі, продовжити вивчення карти військових поховань в Івано-Франківській області, доповнити мартиролог загиблих під час Першої світової війни. Одночасно в с. Незвиську був облаштований збірний військовий цвинтар, чим було вирішено важливу проблему визначення місця для перепоховання останків солдат, які загинули під час Першої та Другої світових війн на території Івано-Франківської області. Крім того, через видання

туристичного путівника та промоції було здійснено кроки для підвищення туристичної привабливості всього Дністровського каньйону.

У 2021 р. праця ГО «Поступовий гурт франківців» у співпраці з Солотвинською селищною радою у рамках Програми підтримки ініціатив місцевих карпатських громад, яку реалізовувала Асоціація «Єврорегіон Карпати – Україна» в межах проєкту «Карпатська мережа регіонального розвитку» спільно з Міністерством розвитку громад і територій України, Львівською, Закарпатською, Івано-Франківською, Чернівецькою обласними державними адміністраціями та яка фінансувалася за кошти Державного бюджету України, отриманих на фінансування Програми підтримки секторальної політики – «Підтримка регіональної політики України», була спрямована на початок відновлення оборонної лінії Першої світової війни поблизу с. Богрівки та формування туристичної привабливості громади. Водночас були продовжені роботи над формуванням карти військових поховань та мартирологу загиблих в Івано-Франківській області під час Першої світової війни.

Відзначмо, що під час подорожей селами Солотвинської територіальної громади помітно, що кожне з них цікаве по-своєму, від кожного віє таємничими старовинними легендами і переказами, прекрасними звичаями і традиціями, багатим фольклором, мужністю волелюбних борців за рідну землю, слава яких сягає своєю історією в сиву глибочінь. Вона неоднозначна, сповнена відваги і героїзму, цікава й водночас суперечлива. Однак, військова історія привела нас саме в Богрівку, бо в цьому селі можна побачити «живих свідків і учасників» далеких подій 1914–1918 рр. – 9 унікальних австро-угорських дотів часів Першої світової війни, які збереглися в лихоліттях війн і потрясінь ХХ століття.

У 1916 р. в результаті так званого Брусилівського прориву російські війська перейшли в наступ і лінія фронту просунулася селами Солотвинського повіту. Через поразки і відступи лінія фронту наблизилася до села Богрівки. В межах села австрійське військо побудувало так звану «лінію оборони» з дев'яти бетонованих дотових укріплень, завдяки яким австрійські солдати стримували наступ російської армії впродовж двох років.

Через вир воєнних лихоліть стежки цього маленького гірського села, як і багато інших у Карпатах, зрошені кров'ю вояків, вдовиними

сльозами, сирітським болем. Військові об'єкти, бетонні укріплення часів Великої війни є вічною пам'яттю про тих, кого навіки прихистила щедра богрівська земля. На сьогодні не встановлено точної кількості загиблих на території села Богрівки, невідомо всіх імен та даних про вояків, що загинули в околицях села.

Натомість зі сторінок путівника ви дізнаєтеся про австро-угорський цвинтар, історію с. Богрівки в роки Першої світової війни, будівництво і місця розташування дотів у цій місцевості та бої на Солотвинщині. Сподіваємося, що путівник буде корисним для туристів, краєзнавців, дослідників і всіх, кого зацікавить історія рідного краю. А відновлення оборонної лінії з врахуванням того, що на території громади знаходяться інші історичні пам'ятки (місця формування УПА та героїчного опору радянському карально-репресивному апарату), розвивається зелений туризм, веломаршрути і гастрономічний фестивальний рух, а навколо є унікальні гірські краєвиди, дозволить розвинути туристичну інфраструктуру, започаткує формування туристичного кластеру в краї.

*Сергій АДАМОВИЧ,
доктор історичних наук,
професор Прикарпатського
національного університету імені В. Стефаника,
координатор ГО «Поступовий гурт франківців»*

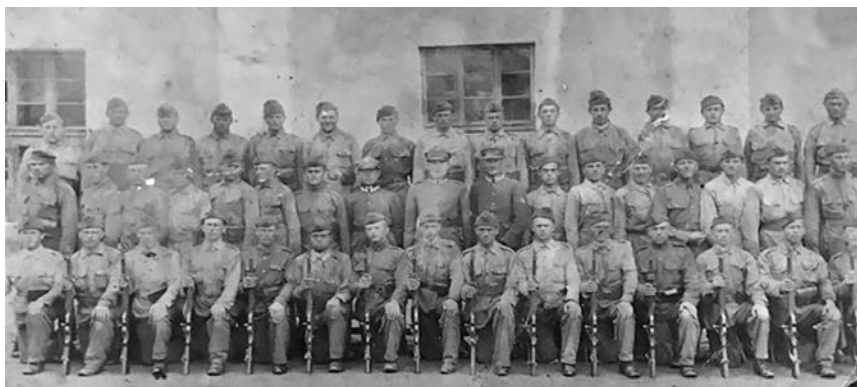
БОЙОВІ ДІЇ НА ТЕРЕНАХ БОГОРОДЧАНЩИНИ

На початку жовтня 1914 р. 17-й корпус російських військ перейшов у наступ поблизу міста Станиславова, зайняв Тисменицю і Богородчани, але австрійська армія швидко зупинила окупантів. Важка австро-угорська артилерія обстрілювала зайняті противником позиції. Того ж року протягом місяця австро-угорські війська укріпили свій фронт на горі в селі Старі Богородчани.

Почалася підготовка до затяжної оборони. Вздовж гори, яка тягнеться від дороги на Саджаву до села Старі Богородчани, збудували міцні земляні укріплення. Але росіяни до середини жовтня зайняли населені пункти на північний схід і північ від лінії Красне – Станиславів, Грабовець – Перерісль – Тисменичани та Солотвин – Монастирчани – Старуня. До кінця місяця російські війська захопили Надвірну і всю передгірську частину Східної Галичини. Бої з перевагою росіян точилися по всьому фронту в межах Станиславівського воєводства, внаслідок чого були окуповані практично всі села на території між Станиславовом, Богородчанами, Камінною і Тлумачем.

Перед Різдвом 1915 р. росіяни з боями зайняли Ворохту, Криворівню, Осмолоду, Гуту та Пороги. Друга російська окупація краю тривала з 4 червня до 20 вересня 1916 року. 4 червня того року почався наступ російських військ, який в історії стане відомий як Брусиловський прорив.

Велика кількість російських військ зосередилася в Богородчанах та на околицях. Ці дні стали найкривавішими для сіл: Старих Богородчан, Глибівки, Дзвиняча, Солотвина та інших. Через кровопролитні бої були втрати не тільки в обидвох арміях, а й серед мирного населення. Горіли вщент села, архітектурні пам'ятки, церкви. Про це свідчать спогади старожилів, зокрема записи жителя Богородчан дяка Івана Романюка на полях сторінок старого Псалтиря, що зберігався в богородчанській

*Зліва направо: шостий у третьому ряду житель с. Богрівки
А. Т. Кіmachук у австро-угорській армії*

церкві Святої Трійці, а пізніше — в церкві Івана Богослова. «28.10.1914 р. була велика битва... австрійці відперли козаків. Трьох цивільних убили... 29/X.1914 р. о 6 год. ранку розпочалася велика битва поміж Похівкою і Богородчанами. Стрільців побито... страх. 1915 року 23 лютого запалили австрійські війська Горохолину, бо москалі ховалися поміж хати. Згоріло дві церкви — горішня і середня і більша половина села. 11 серпня 1916 р. стала позиція в нашій місті на нашій горі і тривала цілий рік, аж наші цофнули під Калуш...».

Тяжкі випробування випали на долю жителів Богородчан: загинуло близько 50 осіб, щонайменше десяток людей вивезли до концтабору Талергоф, де більшість і загинуло, зруйновано промислові підприємства, спалено багато будинків, господарство занепало. У селищі та його околицях лютували епідемії чуми, тифу й холери. Слід наголосити, що до Першої світової війни у Станиславівському воєводстві простежувався незадовільний стан медичного забезпечення — один лікар обслуговував 5—10 тисяч осіб, одна аптека діяла на 20 тисяч осіб. У часи воєнних лихоліть ситуація залишалася практично незмінною, однак внаслідок хвороб край потребував значно більшої кількості медичного персоналу та лікувальних закладів. Інколи медичну допомогу надавали лікарі пересувних військових госпіталів.

На теренах Богородчанщини у складі австро-угорської армії воювали вояки різних національностей. Про це свідчать 5 могил польських легіонерів, які знаходяться на кладовищі в Богородчанах. У 1916 році в с. Глибівці стримували лінію оборони протягом року хорвати. У

*Пам'ятник загиблим
у Першій світовій війні,
який був знищений нацистами
під час Другої світової війни
в селищі Солотвині*

братській могилі захоронено хорватських воїнів 25-го Загребського і 26-го Карловацького полків австро-угорської армії у кількості 51 особа. До війська були мобілізовані і місцеві жителі околиць. Більшість із них перебували в складі Легіону Українських січових стрільців.

Однак на сьогодні могили загиблих солдат, на жаль, не є гідно пошановані. Однак небайдужі дослідники краю знаходять тлінні останки вояків і стараються їх перепоховати у пошані і славі, а в народній пам'яті все ще зберігаються відомості про

ці події, які передаються в окремих селах з покоління в покоління.

*Богородчанці та працівники обласного товариства «Меморіал»
з парохом о. Іваном Мачкодерою під час перепоховання останків
двох невідомих українських вояків,
які загинули під час Першої світової війни. Богородчани, 2016 р.*

СТОЯТЬ ДАВНІ ДОТИ, ЗЕМЛІ ВАРТІВНИЧІ

*Далеко чи близько, на тихім узбіччі,
У селах веселих, в містах безугавних
Стоять давні доти, землі вартівничі,
Як вічність, як пам'ять про битви вже давні.*

У 1916 році в результаті Брусиловського прориву російські війська перейшли в наступ і лінія фронту просунулася селами Глибівкою, Міжгір'ям, Солотвином, Манявою, Кричкою, Порогами. Через численні поразки австро-угорці відступили і лінія фронту наблизилися до села Богрівки. Для стримування ворога військові вирішили побудувати захисну лінію та укріпити її довготривалими оборонними фортифікаційними спорудами. Так на території села Богрівки було зведено дев'ять укріплень-дотів¹, завдяки яким австро-угорські солдати стримували наступ російської армії протягом двох років.

За переказами старожилів, довготривалі оборонні укріплення в Богрівці будувалися дуже важко. Солдати будівельної бригади австро-угорського війська використовували для будівництва пісок з сільського потічка Перегінчик, а також возили кіньми митий пісок із села Сливки (сьогодні Калуського району) на віддаль 20 км. Потім «вручну» виносили пісок у мішках високо в гори, а разом з ним і будівельні матеріали: арматуру, швелери, цемент. Під розбивку певної

¹ Дот – довготривала оборонна точка – капітальна залізобетонна фортифікаційна споруда для прикриття артилерійської зброї, її обслуги та довготривалої оборони. Подібно до інших довготривалих вогневих укріплень, дот захищав вояків австро-угорського гарнізону від обстрілу ворога і надавав їм можливість вести вогонь по супернику через амбразури (бійниці), спонсони і баштові надбудови.

площі робили опалубку і заливали бетоном. Бійниці в доті розміщували з трьох-чотирьох сторін з видимістю на села, в яких перебували ворожі війська, а також на в'їзну дорогу в село Богрівку, яка в той час була під пильним прицілом російської армії. Замість вентиляції в дотах, які були призначені для зберігання зброї, харчів, просвердлювали отвори. Через 2—3 місяці новозбудовану вогневу точку використовували у бойових цілях.

На території Богрівки по двох лініях оборони розташовано 8 одноповерхових і один триповерховий доти. Всі вони різні за формою і площею. Протяжність від одного дота до іншого різна. Загальна відстань протяжності дотів через село становить 3—4 км. Чи використовували австро-угорські війська для будівництва дотів вузькоколіяку, яка функціонувала у воєнні роки і протяжність її була від села Осмолоди до села Гута через с. Богрівку — невідомо. На сьогоднішній день в селі залишився пошкоджений міст (в селі його називають «колійовим») та дорога від вузькоколіяки, якою у товарних вагонах переправляли деревину на лісопункт в с. Гуту.

У 1916—1917 роки австро-угорська армія укріпилася в с. Богрівці, а російські війська у с. Кричці, що межує з Манявою (відстань від с. Крички до с. Богрівки через с. Яблунку — 7 км.). У той же час окремі частини російської армії перебували в селах Міжгір'я, Пороги. До речі, в с. Порогах під час російського перебування почалися переслідування українофільської інтелігенції. Так, був репресований та відправлений в Росію вчитель сільської школи Замора. За підозрою в

Австро-угорські війська у с. Лесівці на Богородчанщині. Світлина з Австрійського державного архіву

українофільстві вивезено на Схід також греко-католицького пароха села М. Ганкевича.

Щодо розташування дотів, то для того, щоб побачити перші два доти, які розташовані по передовій лінії оборони в урочищі «Рогачинка», треба піднятися до хутору «Лазы», що знаходиться вліво від в'їзду центральною автотрасою в село Богрівка. Фортифікаційна споруда знаходиться в кінці вулиці Князевича. Бійниць у першому одноповерховому доті немає. Є два вхідні отвори. Він використовувався для зберігання харчів та зброї. Має просвердлені отвори для вентиляції.

Другий дот розташований у цій же місцевості в урочищі «Рогачинка» на відстані 50 метрів вниз на північ, в сторону лісу. Видимість із трьох бійниць пролягала на сусідні села Кричку, Маняву (саме там перебували російські війська), Яблуньку, Солотвин.

До третього дота, іменованого «Паламентом», потрібно піднятися високо в гори (урочище «Підпогари»). Розташування його — приблизно 700 метрів над рівнем моря. Цей дот є дуже рідкісним на теренах Прикарпаття. Будувався він у найважчих умовах і до нього веде тільки вузька лісова стежка. Триповерховий дот має форму півкруга, повернутого до стрімкого схилу. Цікаво, що бійниці були розташовані на трьох рівнях — поверхах. Верхній ярус має дещо менший діаметр, ніж нижні. Із середнього ярусу стріляли лежачи, бо його висота становила близько метра. Висота укріплення становить 6 метрів. Видимість з цієї місцевості охоплювала найбільшу частину навколишніх сіл: Пороги, Маняву, Кричку, Яблуньку, Кривця, Раковця, Солотвина, Луквицю і Міжгір'я. Справа від вхідного отвору — таблиця з надписом, в якому вказано назву дота, час

Перший дот в частині села «Лазы» в урочищі «Рогачинка» (закінчення вулиці Князевича)

Другий дот в частині села «Лазы» в урочищі «Рогачинка»

Дот «Паламент»

будівництва і військову частину, що здійснювала будівництво (Fort Palament 30/5 S Sapp. Kom 1917).

Четвертий дот розташований біля церкви Різдва Пресвятої Богородиці в центрі села Богрівки (частина села, яка називається – «Долини»). З його стін пробито лише три бійниці, він півкругом повернутий до схилу. Поруч з вхідним отвором є табличка з надписом: «MG.KO.FER16 /6.17. Sapp...»

За словами старожилів, центр села російські війська атакували найбільше. Тут були розташовані військовий госпіталь, аптека, кухня, штаб-квартира, де проживали лікарі, командири австро-угорської армії.

Четвертий дот в центральній частині села «Долини» біля церкви Різдва Пресвятої Богородиці

П'ятий дот – одноповерховий. Знаходиться він на другій лінії оборони, яка мала початок з гори Погари, пролягала через урочище «Верхи» до с. Луквиці, а звідти вела на урочище «Потоки» в напрямку с. Яблуньки, гори Козинючки, с. Солотвина. Від церкви маршрут до укріплення пролягає прямо через потічок Перегінчик в частину села «Долішний кінець» на вул. Б. Хмельницького в урочищі «Бучки». Видимість з бійниць є на центр

села, а також на села Солотвин, Маняву, Яблуньку, Кричку.

Шостий дот розташований на передовій першій лінії оборони в частині села під назвою «Долішний кінець» по вулиці Б. Хмельницького (присадиба Ганни Степанівни Красілич). Видимість з бійниць — на села Кричку, Яблуньку, Маняву, в'їзну дорогу в село Богрівку.

До сьомого доту в частині села «Жбирі» веде та ж сама вулиця Б. Хмельницького частиною села через «Долішний кінець», що й до попереднього. Видимість з цієї території на ті ж самі села Яблуньку, Кричку. Щоб потрапити до цього військового укріплення, треба за 30 метрів до закінчення вулиці

П'ятий дот

Шостий дот.

На світлині — найстарший 93-річний житель с. Богрівки Д. С. Юрців

Сьомий дот в частині села «Жбирі». На світлині — сільський голова Богрівки В. М. Бойчук

Б. Хмельницького повернути праворуч дорогою і пройти близько 20 метрів до останніх трьох будинків у частині села «Жбирі».

Восьмий і дев'ятий доти розташовані на першій лінії оборони в частині села «Хашці» (вихід до дотів з частини села «Долішний кінець» на схід, дорогою, що веде на село Кривець). До речі, по цій же лінії знаходяться ще два доти, місце розташування яких в селі Кривець.

Щоб потрапити до останніх на території села Богрівки бетонних укріплень, треба повернути на початку лісу в частині села «Хашці» вліво: перший дот ліворуч від дороги (відразу за присадибами людей), інший — 20—30 метрів вглиб лісу на північ від попереднього. Доти знаходяться біля входу в ліс, не доходять до поляни в урочищі «Паничево», де є футбольне поле. Видимість із них: центральна автотраса сіл Богрівки та Яблуньки через річку Бистрицю-Солотвинську на села Крички, Маняву.

Восьмий і дев'ятий доти

ЖИТТЯ СЕЛА В ЧАСИ БОЙОВИХ ДІЙ

В часи війни Богрівка терпіла від сильних артилерійських обстрілів. На той час частину жителів села (жінок і дітей) евакуювали у с. Рівню (зараз Калуського району), частину – в сусіднє село Прислоп (зараз с. Луквиця), були й такі, що переїхали до родичів в сусіднє село Яблунька, хоча воно було нейтральною зоною між Кричкою і Богрівкою і знаходиться там було небезпечно. В с. Рівні евакуйованим селянам були створені добрі умови проживання, а найголовніше – добре годували.

Всі чоловіки села, які годилися до військової служби, віком від 18 до 45 років були мобілізовані до австро-угорського війська. Будівлі були розібрані (переважно будувалися з дерев'яних «плениць») і використані для укріплення окопів. Зі спогадів старожила Дмитра Семеновича Юрціва, дід якого Дмитро Григорович Винник був війтом села на той час, австро-угорські вояки залишили 8 хат: 1. Винника Максима (центральна частина села «Долини», де була розташована штаб-квартира командування); 2. Полагіва Михайла; 3. Гуцуляка Данила; 4. Красілич Параски; 5. Федоришина Андрія (в його хаті був перев'язочний госпіталь, а також квартира лікарів); 6. Федоришина Ілька (в його житло підвозили поранених.); 7. Романюка Семена (його хата слугувала солдатам аптекою для зберігання ліків); 8. Полагіва Михайла (на подвір'ї його житла була розташована військова

Семен Романюк

*Житло, в якому була аптека
австро-угорського Війська*

польова кухня). Вояки за певну плату найняли куховарити жительку села Анну Василівну Блискун. Зі слів селян, вона утримувала в хаті свій магазин, який тоді мав назву «пропінація». Там можна було купити «пенцаку, нафти й сірники». Допоміжну роботу допомагала їй виконувати старенька жіночка Ільчиха, що проживала в хаті Ілька Федоришина.

Багато людей не хотіли покидати рідні домівки, переховувалися. Так, у хаті «Адама», зі слів старожилів, російська куля вбила Маруню

Сім'я Семена Романюка

Тимофіївну Кімачук з дитиною. Жінка в той час заплітала на печі доньку. Жителів села виселяли примусово. Війтом села Богрівки у період 1909—1924 рр. був Дмитро Григорович Винник. Навіть йому не дозволялося протягом двох років, у час боїв, жити в селі, а для відвідування місцевості військові виписали йому спеціальний пропуск.

Як уже згадувалося, усі сільські чоловіки були мобілізовані до війська. Активну участь у боях брали: Іван Петрович Блискун, брати: Іван Андрійович Красілич, Василь Андрійович Красілич, Микола Андрійович Красілич, Михайло Андрійович Красілич, Яків Юрців, Дмитро Гулей. На Італійському фронті довго воював Семен Юрців, який повернувся додому в 1917 році. В російській полон потрапили Юрій Красілич, Іван Мартинюк, Василь Прокопович Полагів, які повернулися в село після закінчення війни у 1918 році.

Не обійшлося і без втрат. Загинули під час бойових дій: брати Григорій Петрович Красілич та Іван Петрович Красілич, Василь Миколайович Васишин, Василь Павлович Мартинюк, Григорій Михайлович Бойчук, Михайло Васильович Семчук. Були випадки, коли односельчани зустрічалися по обидві сторони військових армій. Вони не хотіли воювати один проти одного.

Цікавим є той факт, що нерідко солдати обох армій у святкові дні браталися і навіть, разом їли паску на Великдень. Про подібний випадок, зі слів свого дідуся (війта села), згадував найстарший 93-річний житель села Богрівки Дмитро Юрців: «Якось австрійська розвідка з Богрівки та російська з села Крички, яка там укріпилася, зійшлися на Святий вечір у священника в селі Яблунці (там була нейтральна зона). Москалі напилися вина і сп'яніли. Австрійці розділилися на дві частини: одні залишилися з ними «по-братські» запивати «мирову», а інші простежили, в якій стайні москалі полишили коней, і викрали їх. Наші люди згадували, як одної ночі в стайню Івана Гуцуляка (хутір «Лазин») загнали австрійці сімох великих коней. Та коли крадіжку викрили москалі, — то земля дрижала від російських обстрілів і коней було вбито».

У ході кровопролитних боїв гинули австро-угорські солдати. З переказів відомо, як «три жовняри грали в карти під стодолю Гуцуляка Танаса» (садиба Гуцуляка Дмитра Івановича, хутір «Лазин»). Куля влучила так несподівано, що не встигли й отямитися. Навпроти, на присадібі Олексія Гуцуляка (садиба Петра Михайловича Красілича

*Хрест австро-угорським
воякам на вул. Т. Шевченка*

по вул. Шевченка), і сьогодні є залізний хрест на місці могили, де були поховані австро-угорські воїни. Пізніше їх останки забрали родичі з Коломиї і, напевне, там їх перепоховали.

У роки Першої світової війни в селі Богрівці нараховувалося близько 60–70 господарств:

I. господарства частини села

«Лазі»: 1. Красілич Андрій Михайлович; 2. Красілич Йосип Андрійович; 3. Савин Микола («Ковалів»); 4. Васишин Микола; 5. Гуцуляк Павло Петрович; 6. Гуцуляк Танас; 7. Гуцуляк Іван («Іванцюнь»); 8. Кімачук Тимофій Михайлович; 9. Станішевський Семен; 10. Красілич Микола Андрійович; 11. Красілич Іван

Андрійович; 12. Красілич Григорій Петрович; 13. Красілич Павло Петрович; 14. Красілич Василь Андрійович; 15. Красілич Маруна Михайлівна; 16. Красілич Микола Андрійович;

II. господарства частини села «Долішний кінець»: 1. Котилиб (звучить по-вуличному, прізвище та ім'я невідомо, частина села «Жбирі»); 2. Мартинюк Павло; 3. Гоцанюк Павло Федорович; 4. Гулей Дмитро Михайлович; 5. Гоцанюк Федір Михайлович; 6. Красілич Іван Михайлович; 7. Савчук Іван Михайлович; 8. Семчук Василь Михайлович; 9. Дашкович Петро Михайлович; 10. Дашкович Данило Михайлович; 11. Семчук Остап Юркович; 12. Боднарчук Василь Миколайович; 13. Полагів Оринка Петрівна; 14. Гоцанюк Василь Юркович; 15. Винник Дмитро Григорович; 16. Блискун Іван Петрович; 17. Мартинюк Микола Павлович («Джумалів»);

III. господарства центральної частини села «Долини»:

1. Романюк Семен Миколайович; 2. Федоришин Андрій Ількович; 3. Федоришин Ілько Петрович; 4. Полагів Михайло Миколайович; 5. Винник Максим Михайлович; 6. Савин Іван («Гуцьо»); 7. Семчук Полагна Іванівна;

Жителі села Богрівки в роки Першої світової війни

ІV. господарства частини села «Горішний кінець»: 1. Гуменяк Степан Миколайович; 2. Семчук Іван Давидович; 3. Бойчук Роман Михайлович; 4. Гоцанюк Василь Дмитрович; 5. Данилюк Василь Дмитрович; 6. Красілич Параска Ільківна; 7. Полагів Михайло; 8. Красілич Яків Григорович; 9. Красілич Василь Григорович; 10. Кравчук Іван; 11. Красілич Микита Григорович; 12. Красілич Юрій Микитович; 13. Савин Лук'ян Михайлович; 14. Юрців Михайло Миколайович; 15. Кравчук Яків Федорович; 16. Гоцанюк Юрко Дмитрович; 17. Гоцанюк Михайло Юркович; 18. Савин Іван Миколайович; 19. Савин Андрій Миколайович; 20. Гуцуляк Данило Дмитрович; 21. Бойко Андрій; 22. Блискун Тимко Степанович; 23. Боднарчук Остап Васильович (урочище «Жолоби»); 24. Боднарчук Федір Васильович (урочище «Полінки»); 25. Андрусів Михайло («Панчуків»); 26. Бойченюк Василь Миколайович (урочище «Заверхи»).

АВСТРО-УГОРСЬКИЙ ЦВИНТАР

Після закінчення бойових дій богрівчани повернулися в своє рідне село та відбудували його. До речі, уряд виділив безплатно матеріал для будівництва — по 20 куб. лісу на кожне господарство. У 1927 році польський уряд зобов'язав селян, заплативши їм певну суму, зібрати останки австро-угорських вояків по селі і перепоховати їх на цвинтарі біля церкви. Люди зносили прах загиблих в плетених з лози кошелях, підвозили на возах. На цвинтарі, біля церкви, в одну могилу ховали (складали у целофанові пакети) прах 3—5 осіб. Цю роботу

Дзвіниця, як оберіг, біля могил австро-угорських вояків в с. Богрівці

виконували двоє людей з села: Максим Савин та Максим Михайлович Гулей, які теж отримали відповідну плату за роботу. У 26 могилах, біля церкви Різдва Богородиці в Богрівці, перепоховано близько 130 австро-угорських солдат.

На сьогодні невідомо імена та якої національності були перепоховані вояки австро-угорської армії, яких назавжди прихистила богрівська земля. Відрадно, що жителі с. Богрівки доглядають за їхніми могилами, моляться і поминають в Святій літургії, бо розуміють, що це були чийсь сини, батьки, діти і пам'ять про них має бути збережена. Завдяки пошуково-дослідницькій роботі ГО «Посту-

повий гурт франківців» та ГО «Угорський культурно-освітній центр» через знайдені облікові карти вояків вдалося ідентифікувати імена та національність чотирьох солдатів австро-угорської армії, які загинули на території с. Богрівки, але поховані в інших населених пунктах. За національністю ці вояки були чехами: Зайдлер Франтішек (1889 р. н., уродженець місцевості Зіхнор, м. Бероун, Моравія, служив в 54 піхотному полку, загинув 06.07.1917 р. в с. Богрівці, похований в с. Луквиці), Жаднік Індріх (1884 р. н., уродженець с. Лаштіан, м. Штернберк, Моравія, служив в 54 піхотному полку, загинув 11.06.1917 р. в с. Богрівці, похований 12.06.1917 р. в с. Луквиці), Гіхсль Ян (1878 р. н., уродженець с. Унтер Хайнцендорф (зараз с. Гинчина Дольні), Забржег, Моравія, служив в 93 піхотному полку, загинув 17.10.1916 р. в с. Богрівці, похований 18.10.1916 р. в Сливці Калуського району), Дворак Методей (1896 р. н., уродженець м. Пршеров, Моравія, служив в 54 піхотному полку, загинув 11.06.1917 р. в с. Богрівці, похований в с. Луквиці). Ці картки свідчать про те, що на території Богрівки були розташовані військові підрозділи 54 та 93 піхотних полків.

У 2014 р. жителі села Богрівки проводили ремонтні роботи з реконструкції церкви Різдва Пресвятої Богородиці. Під час підмурівки храму, бо до цього він був просто зведений на камінні, несподівано натрапили на могилу часів Першої світової війни. Дослідники з комунального підприємства «Пам'ять» допомогли громаді здійснити перепоховання австро-угорських вояків, які були поховані в цих могилах. Очевидно, що це було первинне поховання вояків, ймовірно, воно здійснювалося вночі, бо між домовинами в одній глибокій ямі лежав смолоскип. Як виявилось по одягу — це були офіцери австро-угорського війська 25—30-річного віку. В

Příjmení a jméno *Dvořák Metoděj*

Hodnost a pluk *voj. 3. pol. ml. voj. ppl. 54*

Datum a místo narození (polit. okres, země) *1896. Přerov, bý. Mor., Olomava.*

Příslušnost (polit. okres, země) */*

Datum a místo úmrtí (polit. okres, země) *11/6. 1917. v. Bogrovka, Bohorodice, v. Lukvi.*

Datum pohřbu *12/6. 1917.*

Označení hřbitova a místo (polit. okres, země) *na r. č. kat. hřbitově v. Bogrov, v. Lukvi.*

Oddělení, číslo hrobu *pol. č. 3308.*

Opsáno podle *mat. ppl. (54) 6 v. Z. V. V. Mo.*

Úmrtí kniha: tom, fol. *tom. II, fol. 113.*

Tiskárna MNO. — 1163 - 36.

**Облікова картка загиблого
вояка Методея Дворака**

офіцерській шинелі було знайдено добре збережену складену вчетверо австро-угорську газету. На металевій баклазі був вказаний надпис: «1916 рік». Прах двох загиблих вояків перепоховали до австро-угорських могил.

Дорога пам'яті до австро-угорського цвинтаря

Могили австро-угорських вояків

ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ У РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

*Людина мусить сіяти зерно, щоб мати хліб,
Садити виноградники, щоб мати вино,
А щоб з'єднатися з Богом, мусить мати Божий храм.*

Церква — це святиня для тих, кому загрожує розбиття, це скарб, це змозі збагатити кожного, це дуже успішний лік на хвороби, це засіб духовного злету людини. Ще від початків прийняття християнства люди потребували єднання з Богом, і це єднання відбувалося в Божому храмі, де кожна ікона, кожна річ нагадує про високі почуття.

Церква Святої Трійці в 1916 р.

Про глибоку і міцну віру в Бога австро-угорських вояків старожили згадували як добрий повчальний приклад поколінням. До початку бойових дій, в Богрівці функціонувала церква Святої Трійці, збудована ще 1810 р. майстрами із сусіднього с. Пороги, а освячена у 1813 році. У Шематизмі Станіславської греко-католицької єпархії за 1877 рік зазначено, що церква Богрівки була у прилученні до церкви Святого Михаїла села Яблунька та налічувала «число душ греко-католиків – 354». Служив у храмі о. Олександр Руденський.

У 1916 р. загострилися бойові дії вздовж австро-російського фронту. Під час бойових дій влучив снаряд у церкву Святого Михаїла, збудовану в 1824 р., у сусідньому селі Яблунька, після чого духовна святиня згоріла. Також відомо, що австро-угорська армія конфіскувала в серпні 1916 р. у прислопській церкві (сусіднє село Луквиця у часи Першої світової війни мала назву Прислоп) шість давніх дзвонів. Після війни польська влада отримала від Австро-Угорщини компенсацію за дзвони, але громаді села грошей не перерахувала.

Під час відступу з Богрівки австро-угорські вояки розібрали сільську дерев'яну церкву Святої Трійці та перенесли на найвищу гору Заштимів (відстань від села 5–7 км). Літургії в храмі відправляли військові капелани. Відомо, що того ж року, коли забрали церкву,

Анна Михайлівна Кімачук

вояки освячували паски на Великдень у ній. Зі спогадів селян, з рідної духовної святині горами над селом доносилися прекрасні співи: «Христос воскрес із мертвих ...».

До наших часів збереглася ікона, яку знайшла після війни в одному з австро-угорських окопів жителька с. Богрівки Кімачук Анна Михайлівна (1897 р. н.). На образі зображені воскові фігури Святої Трійці, приклеєні до паперу, подібного до полотна, на ньому вишитий нитками напис: «Пресвятая Троице, держи нас у своїй опіці і будь нашою

захороною». Є припущення того, що коли вояки переносили церкву в гори, то цю ікону могли загубити в одному з окопів.

Австро-угорські війська змушені були залишити гору Заштимів, де була духовна святиня. Після їх відступу церква Пресвятої Трійці згоріла. Стосовно цього є дві версії. Перша – купол храму був орієнтиром для обстрілу противника і під час запеклих боїв у церкву міг влучити снаряд, від чого вона загорілася. За другою версією в лавах австро-угорської армії воювали солдати, які мали глибоку віру в Бога, і щоб російські солдати

Зображення ікони

не поглумилися над Святими Тайнами, вони їх забрали, а церкву підпалили. Жителі села більше схиляються до другої версії, але про місце, де перебувала їхня церква, не забувають, дбають і бережуть. Так у 2004 році на горі Заштимів було встановлено хрест і огорожу та освячено його о. Богданом Купчаком.

Після війни жителі Богрівки повернулися до свого рідного села та відбудували його. Але перше, що вони зробили, – відшукали високо в горах останки своєї святині. Із уцілілих дерев'яних «планиць» селяни збудували в центрі села дзвіницю, яка слугувала їм кілька років каплицею, де відправлялася Свята літургія. Сьогодні вона є пам'яттю про роки Великої війни. З часом у старій дзвіниці заплановано створити меморіальну інформаційно-просвітницьку світлицю «Слідами Першої світової війни».

Не залишилося поза увагою і будівництво нової святині. Жителі села часто збиралися на толоки і допомагали майстрам із села Пороги. Серед активістів були: Дмитро Гулей, Юрій Данилюк, Василь Винник, Василь Станішевський, Василь Красілич, Йосип Красілич, Іван Красілич, Яків Юрців та інші.

У 1924 р. було освячено нову церкву, іменовану Різдом Пресвятої Діви Марії. Було несподіванкою для всіх, коли, напередодні освячення церкви, старенька жіночка, яка проживала в хаті Ілька Федоришиного,

принесла в храм оббитий хусткою згорток. То було Євангеліє, яке вона випросила в австро-угорських вояків, коли ті переносили церкву в гори.

Зі сльозами радості на очах жінка розповіла односельчанам, як вона «впала на коліна перед військовими і почала благати, щоб вони не забирали церкву або хоча б залишили їй Євангеліє». Разом з Євангелієм їй вдалося забрати з церкви і зберегти ще одну святиню — різьблені «Райські ворота», які по сьогодні слугують в церкві. Напис над ними зберігся: «Ці врата різав Ян Тимінський. 1813 рік. Офірував Савин В.».

Першою в церкві Різдва Пресвятої Діви Марії охрестилася Кімачук Марія Андріївна (була зв'язковою УПА, псевдо Квітка).

У 1996 р. в церкві Різдва Пресвятої Діви Марії проведено внутрішній ремонт, а в 2014 році громада села під керівництвом голови церковного комітету храму Різдва Пресвятої Богородиці Василя Боднарчука виконали ряд важливих робіт. Активні жителі залили забутовку, підмурували церкву каменем, зробили нові дерев'яні куполи та перекрили церкву. Також здійснили невеличку реконструкцію храму, розширили «хори», добудували притвор,

*Церква Різдва
Пресвятої Діви Марії*

*Марія Андріївна Кімачук —
Квітка*

обробили фасад, встановили електричну систему опалення. Силами громади здійснено роботи з упорядкування території, зроблено огорожу та освітлення. Сьогодні оновлена духовна святиня є найбільшою окрасою села.

Злетіли роки та відлетіли у вічність... Велика війна 1914–1918 рр. залишила по собі значні втрати, біль, страждання. Хочеться, щоб такі важкі часи не повторювалися більше ніколи, а майбутні покоління знали, заради чого живуть на цій землі. Хочеться, щоб унікальні пам'ятки, які були «свідками» тих далеких подій, зміцнювали в наших серцях любов до України, рідного краю, історичної та культурної спадщини, вселяли нам надію і розуміння того, що найважливіше у цьому житті — мирне небо над головою, взаємодопомога, взаєморозуміння, віра в Бога і Україну.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці після реконструкції

ІСТОРІЯ СЬОГОДЕННЯ

Існує думка, що історія — щось далеке від нас, таке, що давно минуло. Ні, історію творимо ми — повсюди і щогодини. День, прожитий кожним із нас сьогодні, завтра стане історією — історією сучасності. І з того, яким був цей день, чим він був насичений, про нас судитимуть наші нащадки. Ми ж, ті, хто живе нині, відповідальні як за минуле, так і за майбутнє. Відповідальні перед тими, хто творив підвалини нашої державности. Наша подвійна відповідальність перед тими, хто прийде після нас, адже успадкують вони не тільки наше сьогодні, а й минуле.

Музей побуту та етнографії в с. Богривці

Відрадно, що жителі Богрівки розбудовують своє мальовниче село і, незважаючи на пошуки заробітку по світах, залишаються жити в ньому. На сьогоднішній день с. Богрівка має великі можливості й перспективи для розвитку туризму. Мальовничі місця, де розташовані унікальні історичні пам'ятки — доти часів Першої світової війни — сприяють створенню різних туристичних маршрутів, чим і займаються місцеві активісти, краєзнавці, дослідники, учні закладів освіти, а також викладачі та студенти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

В селі створено сільський музей етнографії та побуту, де можна побачити етнографічні історико-побутові речі, одяг, народну вишивку, реманент старожилів села, стародавні вироби. Відвідувачі мають можливість виготовити виріб на ткацькому верстаті чи послухати від аматорів народного мистецтва села коломийкові мережанки-співанки на різну тематику.

Приємним є той факт, що збереження історичної та культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань керівництва Солотвинської територіальної громади.

Музей побуту та етнографії в с. Богрівці

На світлині — голова Солотвинської територіальної громади Манолій Піцуряк, голова церковного комітету с. Богрівки Василь Боднарчук, голова ГО «Поступовий гурт франківців», доктор історичних наук, професор Сергій Адамович

Туристичний форум. Панельна дискусія «Актуальні перспективи розвитку зеленого туризму в Солотвинській територіальній громаді» в рамках дискусійного майданчика «Стратегія Прикарпаття 2050». На світлині — заступник голови Солотвинської ТГ Юрій Іванишин, депутат Івано-Франківської обласної ради Леся Федорак, депутат Солотвинської селищної ради, директор Яблунського ліцею Ксенія Данилюк

Учасники форуму

*Туристичний форум. Практична частина.
Учасники панельної дискусії «Актуальні перспективи розвитку
зеленого туризму в Солотвинській територіальній громаді»
в рамках дискусійного майданчика «Стратегія Прикарпаття 2050»*

З цією метою на території с. Богрівки проводяться різноманітні заходи з популяризації історичної пам'яті краю.

Активна співпраця з громадськими організаціями та участь у різних проєктах дає можливість жителям громади розвиватися, налагоджувати міжнародну співпрацю. Завдяки ГО «Поступовий гурт франківців» та її керівнику доктору історичних наук, професору Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника С. В. Адамовичу, директору комунального підприємства «Пам'ять»

З метою науково-дослідної роботи в селі побувала група науковців з Угорщини (історики Тамаш Пінтер, Норберт Стенцингер, Балаж Юхас, а також віце-президент округу Чонград, представник товариства «Meritum» Бела Чакі), які відвідали фортифікаційні споруди та могили австро-угорських вояків.

У складі делегації була й голова самоврядування українців у місті Сегеді Наталія Шайтош-Запоточна, на прохання якої й за підтримки Почесного консула Угорщини в Івано-Франківську Василя Вишиванюка і відбувся візит

*Зустріч угорських науковців.
Депутатка
Солотвинської селищної ради
Ксенія Данилюк,
староста с. Богривки Іван Савин,
голова Солотвинської
селищної ради Манолій Піцуряк*

Світлина на згадку з угорськими гостями

В. В. Тимківу, а також керівництву Солотвинської селищної ради в особі голови М. В. Піцуряка село Богрівка стало переможцем проєкту «Австрійські доти в Богрівці — свідки Великої війни 1914—1918 рр.», який зrealізовано у рамках Програми підтримки ініціатив місцевих карпатських громад, проєкту «Карпатська мережа регіонального розвитку», спільно з Міністерством розвитку громад та територій, Закарпатською, Івано-Франківською, Львівською, Чернівецькою обласними адміністраціями та Асоціацією «Єврорегіон Карпати — Україна» і профінансовано за кошти державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу у рамках виконання Угоди про фінансування Програми підтримки секторальної політики — Підтримки регіональної політики України.

*Голова церковного комітету Василь Боднарчук,
професор, доктор історичних наук, декан факультету туризму
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Володимир Великочий, депутат Солотвинської селищної ради
Ксенія Данилюк, доктор історичних наук,
професор Прикарпатського національного університету
ім. В. Стефаника Сергій Адамович*

Осіння толока. Викладачі та студенти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

Впорядкування території дота «Паламент». Осіння толока. Студенти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

*Майстер-клас «Військовий дот очима художника».
Представниця української національної меншини в парламенті
Угорщини Брігітта Суперак з художником Іваном Боднарчуком*

*Замість австро-угорських вояків гостей біля дотів зустрічають
народні музиканти. Гурт «Нова кантора»*

Також село Богрівка стало одним із призерів Міжнародного соціального історичного культурного проєкту «Таємниці України для тебе». Приємним та незабутнім для жителів села залишився візит організаторів проєкту Павла Клімкіна, Почесного консула Івано-Франківської області в Угорщині Василя Вишиванюка, представниці української національної меншини в парламенті Угорщини Брігітті Суперак, директора Благодійного фонду «Чисті серцем» Ірини Рабарської, Почесного консула Тернопільської області в Угорщині Тетяни Чубак та журналістки Івано-Франківського обласного телебачення «Галичина» Лілії Боднарчук.

*Євангеліє, яке збереглося з часів Першої світової війни.
На світлині — Павло Клімкін, Ксенія Данилюк*

*Світлина на згадку учасників проєкту
«Таємниці України для тебе»*

В гостях журналісти телебачення Суспільне Карпати.

*Налагодження міжнародної співпраці.
Візит до Ужгорода та Угорщини.
Директор Благодійного фонду «Чисті серцем» Ірина Рабарська,
депутат Солотвинської селищної ради Ксенія Данилюк,
Консул Генерального консульства в м. Ужгороді Куті Ласло,
директор вищого професійного училища № 3
в м. Івано-Франківську Наталія Коростіль,
генеральний директор Угорського культурно-освітнього
центру Мирослава Нагорняк, Генеральний консул Угорщини
в м. Ужгороді Йозеф Бачкаї*

*Приємні миті нагородження.
Проект «Таємниці України
для тебе»*

Відчуття єдності поколінь, відчуття єдності родини, відчуття України несуть в собі талановиті люди чарівного гірського села Богрівки. Їх єднає одна земля, одне небо і одні стежки, одна пісня й одна вишиванка, одна любов до того краю, в якому народилися, який живить їх цілющими соками матінки-землі. Митці, спортсмени, різьбярі, ковалі, вишивальниці, пекарі — це далеко не весь перелік тих ініціативних, надзвичайно працьовитих, дружніх, талановитих людей, які є головним найбільшим багатством села, що творять свою долю і долю своїх дітей власними руками та в нелегких буднях засобами мистецтва зізнаються в любові рідній землі, переплітаючи у своїй

творчості спогад про минуле та погляд у майбутнє. «Любов до рідного краю становить одну з найпрекрасніших і найглибших прикмет людської душі...» — писав Василь Барка.

Сьогодні можна щиро радіти, адже на зміну приходять молоде покоління мешканців села, які зізнаються в своїй любові до України, шанують історичну пам'ять, дарують нове життя забутим пісням свого краю і велику надію на те, що назавжди збережуть у своїх міцних руках незалежність рідної держави. І хай священним заповітом залишаться для них авторські слова:

Село моє, частинка України,
Історії колиска золота.
Немає в світі більшої святині,
Як найдорожча батьківська земля.

Ксенія Данилюк

*Фестиваль Борщу в Солотвинській територіальній громаді.
Приготування богрівського борщу*

*Депутат Солотвинської селищної ради,
директор Яблунського ліцею Ксенія Данилюк*

ЗМІСТ

Пам'ять про забуту Велику війну на Прикарпатті	3
Бойові дії на теренах Богородчанщини	10
Стоять давні доти, землі вартівничі	13
Життя села в часи бойових дій	19
Австро-угорський цвинтар	24
Історія церкви у роки Великої війни	27
Історія сьогодення	32

Ксенія ДАНИЛЮК

ДОТИ В БОГРІВЦІ – СВІДКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

Верстка *Стефанії Шеремети*
Коректура *Лідії Левицької*

Видавництво «Лілея-НВ»
А/С 250,
м. Івано-Франківськ, 76018
e-mail: lileyanv@gmail.com
Свідоцтво ІФ №8 від 28.12.2000 р.